

определении тонко схвачена сущность философии как любви к мудрости – стремление уловить скрытую гармонию мира; все понять, прочувствовать и объяснить; прикоснуться к истине, которая прячется в самых неожиданных уголках макро- и микрокосмоса. Философия везде хочет быть дома, ибо нет такой сферы, которая не могла бы стать предметом ее осмысления. Философия ностальгирует по метафизическому и трансцендентному, но точно так же – по стройному порядку в мире вещей. Поэтому нет ничего более естественного, чем искать утешение именно в философии, помогающей понять, что человек самой своей природой предназначен к поискам высшего начала.

В то же время, в отличие от Боэция или Тиллиха, многие современные философы не ищут утешения в Боге; они воспринимают его как трансцендентность, которая приобретает характер гипотезы. Идея Бога как абсолютного «третьего» отражает пустоту гуманистических идей общества: «Эпоха мировой ночи – это ущербная эпоха, ибо она становится все более ущербной. Она уже стала настолько ущербной, что больше не в состоянии заметить отсутствие Бога как отсутствие» [3, s. 248].

И все же пламя экзистенции переплавляет и изменяет любые теории. Способность к утешению философией служит точкой отсчета на пути к обретению субъектом субстанциальной целостности. Эта способность проектируют позитивный прообраз грядущего, знаменующий не только удаленность от бытия, но и возврат к более высокому модусу существования. Особую актуальность этот возврат приобретает на фоне глобальных проблем современности.

Литература:

1. Лэнг Р. Расколотое «я»: / Р. Лэнг. Пер. с англ. – Спб.: Белый Кролик, 1995. – 352 с.
2. Тиллих П. Мужество быть // Новый круг. – III. – 1993. – № 1. – С. 106-120.
3. Heidegger M. Holzwege. – / M. Heidegger. Fr. a. M.: Klostermann, 1957. – 345 s.

Осипов Анатолий Александрович

*Доктор філософських наук,
професор кафедри філософії
Чорноморського державного
університету ім. П. Могилі*

ТЕОРЕТИЧНА І ПРАКТИЧНА ФІЛОСОФІЯ ЯК ДВІ ПАРАДИГМИ ПОЗИЦІОНУВАННЯ ЛЮДИНИ У СВІТІ

У будь-яку епоху розвитку суспільства філософія, спираючись на новітні передові знання із різних сфер життєдіяльності людини, визначає нову

парадигму світобачення. Відповідно, у свою чергу, нова парадигма світобачення окреслює низку підходів у вивченні нового кола явищ дійсності. Епоха постмодерну, зруйнувавши застарілу парадигму раціоцентричної картини світу, продемонструвала свою неспроможність до узагальнень, до цілісного осягнення дійсності, вибудованого на засадах, які виключали б обмеженість метафізичного погляду на світ. Критикуючи ідеї панлогізму протиставлення матеріального та ідеального, інтенцію потягу до Абсолюту, філософський постмодерн вдався до іншої крайності – роздрібнення, плюралізму і, врешті-решт, – до *заперечення можливості пізнати інваріантні структури існування людини й буття Універсуму*.

На сучасному етапі розвитку людства наріжним каменем наукових і філософських розробок постає проблема, остаточно сформульована ще І. Кантом – це питання про *природу людини*. На думку Канта, вирішенню питань метафізики, гноєології, питань моралі та права, мистецтва і релігії повинно передувати дослідження, метою якого була б відповідь на питання: “Що таке людина?”. З іншого боку, з ім’ям І. Канта пов’язана постановка питання про практичну філософію. У розгляді цього питання філософ акцентував свою увагу на природу апріорних принципів моралі, які обумовлюють діяльність людини. Однак, у постановці питання про природу людини, і у визначенні кола проблем, які стосуються практичної філософії, мислитель спирався, у першу чергу, на аналіз лише *пізнавальних* здатностей людини (це стосується як раціонального, так і чуттєвого пізнання). Тому І. Кант залишається у межах *теоретичної* позиції. Це означало *однобічність* підходу до розуміння сутнісної природи людини.

Однак, якщо говорити про *цілісність* людської природи, про гармонійність співвідношення різноманітних антропологічних рівнів буття, їх взаємозв’язок й взаємовплив, то слід зазначити, що людина культивувала лише *окремі* із аспектів своєї природи. При цьому мала місце абсолютизація їх значення у діяльності людини. Західно-європейська культурна парадигма у цілому і філософія зокрема, спираючись, у першу чергу, на науковий досвід, абсолютизувала діяльність розуму, думки та чуттєвого пізнання. Тому *реальна* практика життєдіяльності людини *звужувалася до практики чуттєвого і раціонального досвіду у науковому пізнанні та до предметно-практичної діяльності*, залишаючи осторонь усвідомлення ролі у цій практиці *інших*, притаманних людині, якостей і рівнів буття. Якщо ж визначати загальний потенціал природи людини, який би характеризував єдність і цілісність аспектів її буття, то (при певній умовності такої класифікації) можна виокремити наступні *рівні антропо-буття*: тіло, відчуття, почуття, думка, цінності, принципи й переконання і, нарешті – рівень Абсолюту. *Теоретичний* характер класичної філософії обумовлений тим, що засобом репрезентації її змісту

виступає лише *один* із рівнів антропо-буття – *думка*, якому підпорядковуються усі інші.

На відміну від цього, *практична* філософія за підвалини розгортання свого змісту має *усю сукупність* рівнів антропо-буття.; принаймні, намагається синтезувати більшість з них. Так, *концепція* моралі і її реалізація у *поведінці* людини (за І. Кантом) у більшій мірі відповідає критерію практичної філософії, тому що активізує значну кількість рівнів антропо-буття, на відміну від *теоретичної* форми наукового пізнання, яка за практику має лише *розумово-логічну* діяльність. У цілому ж можна зазначити, що теоретичний характер класичної філософії ґрунтується на досить вузькому спектрі діяльностей, у першу чергу – на *вербально-мовному* процесі. А точніше – класична філософія ґрунтується на *писемно-мовній* практиці. Використовуючи переваги слова у порівнянні з образами та символами, наука і філософія вдаються до широкого кола узагальнень. Але водночас наукова діяльність і теоретична філософія досягають цього за рахунок звуження спектру рівнів антропо-буття, що культивуються у їх практиках, вважаючи усі інші (відчуття, почуття, цінності тощо) рівні надто антропоморфними та суб'єктивними.

Таким чином, подібне розуміння практичної філософії, *по-перше*, свідчить про те, що на цей статус може претендувати філософська антропологія. Адже на відміну від інших напрямків сучасної філософії лише філософська антропологія своїм предметом має безпосередньо людину в усій цілісності проявів форм її життєдіяльності й спирається на увесь спектр наук – як природничих, так і гуманітарних. Ця обставина дає можливість даному підходу постійно корелювати свої узагальнюючі філософські положення із конкретними знаннями про людину, не абсолютизуючи жоден із цих двох аспектів. Звідсіля і основна мета філософської антропології полягає у розробці методології встановлення форм гармонійного взаємозв'язку та взаємодії рівнів антропо-буття. Досягнення цієї мети передбачає відхід від лінійної, причинно-наслідкової парадигми осягнення природи людини і орієнтацію на виявлення синхронічних співвідношень між рівнями антропо-буття, які можливо осягнути лише у *практиці життєдіяльності людини*.

По-друге, виходячи із вказаної мети філософської антропології як практичної філософії, кінцевим продуктом її досліджень є розробка *концепції духовності*, головним інструментом конституювання якої виступає *духовна практика*, в ході якої здійснюється трансформація психіки людини, її самореалізація й досягнення цілісності у єдності із Універсумом.